

Hidden Wisdom: A Guide to Western Inner Traditions diye bir kitap dinliyorum. İlk bölümde Jung'dan bahsetti, onu *peygamber*, rüya analizini ibadet kabul edip söylediklerini *din* gibi gören bazı gruplar varmış.

Jung'un *Kolektif Bilinçdışı* konusunda söyledikleri malumdur. Hastalarından bazılarının gördükleri rüyaları tahlil ederken, bunların eski mitlere ne kadar benzediklerini farketmiş. Bu hastaların mitlerden haberleri olmadığı halde, aynı içerikten bahsetmelerinin, aynı kaynaktan beslendiklerine delil olduğunu iddia edip, bunu da insanlığın kolektif bilinçdışıyla açıklıyor.

Dinlerken aklıma tam tersi bir sonuç çıkabileceğini de düşündüm, bu *hastaların* eski mitlerle aynı kaynaktan beslendiklerini değil de, eski mitleri anlatanların benzer hastalıklardan muztarip olduğunu da iddia edebilirsiniz. Rüyasında (Jung'un 4 arketipinden biri olan) *bilge ata* görmenin mesela ortak bir beyin hasarından kaynaklandığını söyleyebilirsiniz. Hastalıklar benzer olduğunda, içeriklerin de benzer olacağını iddia edebilirsiniz. Bu bütün zihin faaliyetlerinin fiziksel süreçler olduğunu modelleyen günümüz bilimi için daha makul bir açıklama olacaktır.

Bu iki fikirden birini değil de, diğerini seçmesinin sebebi muhtemelen yaşadığı kişisel tecrübeydi. *Tanrı'ya inanıyor musunuz?* sorusuna *inanmıyorum, biliyorum* diyecek kadar *imanlı* birinden bahsediyoruz. Freud'la *eşzamanlılık* konusunu tartışırken, raftan düşen kitapta *eşzamanlılık* maddesinin açılması gibi bir olayı, *şimdikiler de hasta, eskiler de hastaydı* gibi bir bakışla çözemezsiniz.

Eğer bir konu bu şekilde *şahsi tecrübeye* bağlanıyorsa, o insana nasıl olur da *inandığı* şeyin anlamsız olduğunu anlatabilirsiniz? Jung mesela kendi hastaları kadar hasta da olabilir. Benim de başıma benzer şeyler geliyor, aklım Ateistlerin söylediğine erdiği halde, *ufak tefek denk gelişler* beni *bu mesele onların söylediği kadar basit değil* noktasında tutuyor.

Ancak bir insan Allah'ın rahmetini doğrudan hayatında tecrübe etmiyorsa veya *normal akılla izah edilemeyecek* tecrübeleri yoksa, *kuru kuru* yaşıyorsa, dua edince bir şey olmuyorsa, Allah'ın huzurunda bulunmak gibi hisleri yoksa, hayat gayet normal, herhangi bir *mucize* olmadan yaşanıp gidiyorsa, bu insan benim kadar *imtihanla* karşı karşıya mıdır, mesela? Bu soru aklıma geldiğinde evet diyemedim. Onun için, böyle insanların da çoğunlukta olduğunu kabul ederek bir *din felsefesi* veya *ahlak* düşünmenin lüzumuna inanıyorum. Eğer insanlar bildiklerimi bilip, gördüklerimi görseydi, muhtemelen benim gibi davranırlardı ancak onların hayatında, Allah'ın rahmeti doğrudan görünmediği için olsa gerek, düşünce şeklim ve söylediklerim *delilik* gibi görünüyor.

Bu durumda, bu çağda, bu insanlara ne söylemek lazım, o halde? *Şöyle şöyle yaparsan, rahmete sen de şahitlik edersin* demek, bana çok *garanti* gelmiyor, çünkü bu benim elimde bir konu değil ve garanti olsa bile, işin içinde *ihlas* ve *samimiyet* gibi ölçüsü olmayan kıstaslar var. Ayrıca *şöyle yaparsan olur* dediğimde, insanlardan Allah'la ilişkilerine bir yatırım yapmalarını bekliyorum ve insan psikolojisi bir

şeye yatırım yaptığı zaman kolay kolay onu terkedemez. *Lafla olmaz, şunlardan şunlardan vazgeçmen ve ibadet de etmen gerekir* dediğimde, beklediğim önemli bir yatırım var ve belki (kendim de dahil) bu yatırım sebebiyle insan *olmayan dostların* varlığına inanıyor.

O sebeple olacak, doğrudan dini referanslar vermek hoşuma gitmiyor. Karşımdaki insana ne faydası var, ona bakıyorum. Bir adım daha nasıl ileri gidebilirim, bir adım daha nasıl faydalı olabilir? İnsanlara on adım ilerisi için akıl vermek yerine, en azından adım atabileceklerini söylemek veyahut kendi adımlarından, yanlış adımlarından, geri dönüşlerimden bahsetmek daha anlamlı geliyor.